

Māra Mellēna
Rīga, 10.01.2017.

Nemateriālā kultūras mantojuma
likums: jēdzieni, nozīmes, iedzīvināšana
lietojumā.

Kopiena

- ✘ Individu kopums valstī vai federācijā, arī sabiedrība kopumā;
- ✘ Cilvēku grupa, kas dzīvo noteiktā apvidū (areālā);
- ✘ Cilvēku grupa ar kopīgām interesēm;
- ✘ Mijiedarbībā esošs atšķirīgu indivīdu kopums;
- ✘ Personu vai nāciju grupa ar kopīgu vēsturi, kopīgām ekonomiskām, politiskām vai sociālām interesēm (starptautiska kopiena)

Kopiena

Kopiena kā vērtība

- Konstruktīvi aktīva, kultūras tradīcijām bagāta kopiena ir viens no nozīmīgākajiem sabiedrības stabilitātes, drošības un labklājības, kā arī kultūras identitātes saglabāšanas faktoriem.
- Kopiena un NVO

Tradicionālās kultūras biedrība

Aprikas ilgtermiņa mērķis

- Tradicionālās kultūras materiālā un nemateriālā mantojuma vērtību apzināšana, izpēte, saglabāšana, popularizēšana un pārmantošana.

Aprikas īstermiņa mērķi

- ✘ Ikgadēju bērnu un jauniešu folkloras svētku rīkošana sadarbībā ar Valsts Izglītības satura centru un citiem sadarbības partneriem.
- ✘ Folkloras skolotāju profesionālo kompetenču pilnveides programmu mācību satura izstrāde konkrētam mācību gadam.
- ✘ Folkloras skolotāju un bērnu un jauniešu folkloras kopu vadītāju ikgadēju Vasaras skolu sarīkošana Latvijas vēsturiskajos novados.
- ✘ Dažādu tradicionālu prasmju un iemaņu apgūšanas praktisko apmācību rīkošana.
- ✘ Folkloras skolotāju un bērnu un jauniešu folkloras kopu vadītāju ikgadējas konferences sarīkošana, lai izvērtētu konkrētajā mācību gadā paveikto un iezīmētu turpmākos projektus, to realizēšanas stratēģijas, ņemot vērā tradīciju dinamiku un mijiedarbi ar vēsturisko situāciju, kopienu un citiem kultūras kontekstiem.
- ✘ Ikgadēja dažādu tradicionālās kultūras (nemateriālā kultūras mantojuma) jomu – tradicionālā stāstīšana, muzicēšana, dziedāšana, dejošana – konkursu finālu sarīkošana Rīgā sadarbībā ar Valsts Izglītības satura centru, Rīgas Latviešu biedrību, Rīgas Tehnisko universitāti, Latviešu Folkloras krātuvi un citiem sadarbības partneriem.
- ✘ Regulāra līdzdarbošanās Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku, kā arī Vispārējo latviešu dziesmu un deju svētku folkloras programmu izveidē, sagatavošanā un realizācijā.
- ✘ Konferences *“Stāstīšanas tradīciju uzturēšana un pārmantošana 21. gadsimtā”* sarīkošana sadarbībā UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju un LU LFMI Latviešu folkloras krātuvi.

Kopiena NKM likuma izpratnē

- **kopiena** — personu grupa (šā likuma izpratnē atsevišķos gadījumos arī privātpersona), kam raksturīga **kopīgas identitātes izjūta** un ko vieno **nemateriālais kultūras mantojums** un kopīga **ieinteresētība to saglabāt un nodot nākamajām paaudzēm**

Identitāte

S. Lasmane paskaidro identitātes idejas pieprasījumu un aktualitāti pārmaiņu un daudzveidīgo sociālo kontaktu apkaimē:

1. " Lai saskatītu aptuvenas robežas, kas vienu parādību - indivīdu, organizāciju vai kopienu - atšķir no citas un ļauj saskatīt tajās gan kopīgo, gan atšķirīgo.
2. Identitāte izsaka sevis personisku ievietošanu sociālā procesa, kopienas un semantisko nozīmju tīkla sarežģītajā un pretrunīgajā telpā, savietojoties ar to.
3. Identitāte kalpo par veidu, kādā piešķiram nozīmi un novērtējam kādu saesības formu...;
4. Identitāte norāda uz invarianci, atkārtošanos, nepārtrauktību, zināmu pastāvīgumu (*īdentīdem*) diahroni un sinhroni mainīgajā un plurālajā diskursu un tajos iekļauto nozīmju tīklā."

Lasmane, S. *Nacionālās saesības apzināšanās un vēlmes.*//Nacionālās identitātes komunikācija Latvijas kultūras telpā. R.2011, n.d.

Identitātes izjūta

✕ Es un mēs identitāte

- ✕ Identitāte – apzināšanās rezultāts, t.i. refleksija par iepriekš neapzināto priekšstatu par sevi. Tas attiecināms gan uz individuālo, gan kolektīvo identitāti. Es esmu personība tikai tādā mērā, kādā es apzinos sevi kā personību, un tieši tāpat grupa ir „cilts”, „tauta” vai „nācija”, kādā tā apzinās, priekšstata un izsaka sevi šo jēdzienu ietvaros.

Ассман, Я. (2004.) Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности. Москва: Языки славянской культуры, С.139.

Identitātes izjūta

- Pagātnes iedzīvināšana notiek simboliski, ar tradīcijas palīdzību to rekonstruējot naratīvā, rituālā vai citās reprezentācijās. To pašu var teikt arī par citām kopienām, vienīgi jāņem vērā, ka konstruktīvisma paradigmas ietvaros pagātne tiek rekonstruēta, izvēloties aktualizējamus pagātnes notikumus un to interpretācijas atbilstoši tagadnes vajadzībām un sociālās iztēles projekcijām.

Pulkā eimu, pulkā teku

Pulkā eimu, pulkā teku

Individuālās prasmes

Nelielas grupas

PEPT 20

PEPT 30

Identitātes Apzināšanās un izjūta

Daudzveidīgie raksturojumi PR un medijos, 1995 – 2016:

- ✘ Bērnu un skolu jaunatnes folkloras **festivāls**
- ✘ Bērnu un jaunatnes folkloras **svētki**
- ✘ **Projekts**
- ✘ Bērnu un jauniešu folkloras **kustība**
- ✘ Bērnu un jauniešu tradicionālās kultūras apgūšanas un pārmantošanas programma: stāstnieku, rotaļnieku, dziedātāju, dejotāju, koklētāju un masku konkursi.
- ✘ Tradicionālās kultūras pārmantošanas **mērķprogramma**
- ✘ Plašākā valsts finansētā folkloras izglītības programma
- ✘ Starptautiskie bērnu un jauniešu folkloras svētki/festivāls
- ✘ **Nemateriālā kultūras mantojuma apgūšanas un pārmantošanas programma “Pulkā eimu, pulkā teku”**

Nemateriālais kultūras mantojums

- ✘ Latvijas kultūrvēsturiskā mantojuma daļa, kas atspoguļo Latvijas kultūras tradīcijas un ir no paaudzes paaudzē pārmantotas, apkārtējās vides noteiktas, mijiedarbībā ar vēsturi, dabu un radošo darbību izstrādājušās zināšanas, prasmes, vērtības un rīcības modeļi, tai skaitā mutvārdu tradīcijas un izpausmes, spēles mākslas, paražas, rituāli, svētki, zināšanas par dabu un Visumu, tradicionālās amatniecības prasmes, kā arī ar iepriekš minēto saistītie instrumenti, priekšmeti, artefakti un kultūrtelpas

Mantojums

- “Mūsdienu pasaulei piemītošais pašapzinošais saprātīgums nav radies uzreiz, tikai mūsdienu augsnē, bet tā būtiska iezīme ir, ka tas ir **mantojums**, jeb precīzāk, cilvēku dzimuma visu iepriekšējo paaudžu darba rezultāts, kuru saņemam pateicoties tradīcijai”

Hēgelis, 70. lpp.

Mantojums

- ✕ „...katras paaudzes radīto zinātnes un garīgās darbības jomā, kura pieauguma pamats ir visu iepriekšējo paaudžu uzkrājuma rezultāts, svētnīca, kurā visas cilvēces paaudzes labprātīgi un ar prieku ievietojušas to, kas tām palīdzējis veikt dzīves ceļu un ko tās ir atradušas dabas un gara dzīlēs. **Mantošana vienlaikus ir mantojuma iegūšana un tā pārvaldīšanas uzsākšana.** Mantojums ir katras nākamās paaudzes dvēsele, tās garīgā substance, kas kļuvusi par ierasto, tā principiem, aizspriedumiem un bagātībām; vienlaikus mantojumu saņēmusī paaudze to reducē uz izejmateriālu, kuru gars pārrada. Iegūtais tādā veidā tiek izmainīts un apstrādātais materiāls **pateicoties pārradei, tiek bagātināts un vienlaikus saglabāts.**”

Mantojums

- ✕ Oregonas Universitātes Antropoloģijas nodaļas profesors Filips Šers (*Philip Scher*) norāda, ka akadēmiskajā literatūrā parasti „mantojuma” jēdzienu nošķir no jēdzieniem „vēsture” vai vienkārši „pagātne”, izmantojot ideju, ka „mantojums” precīzāk parāda kāda no mūsdienu perspektīvas ir pagātnes jēga un kā tā tiek interpretēta.

Scher, P. (2012) Intangible Heritage 2009, Laurajane Smith, Natsuko Akagava (eds.). *International Journal of Intangible Heritage*, 7, 132 – 134.

Mantojums

- ✕ Oregonas Universitātes Antropoloģijas nodaļas profesors Filips Šers (*Philip Scher*) norāda, ka akadēmiskajā literatūrā parasti „mantojuma” jēdzienu nošķir no jēdzieniem „vēsture” vai vienkārši „pagātne”, izmantojot ideju, ka „mantojums” precīzāk parāda kāda no mūsdienu perspektīvas ir pagātnes jēga un kā tā tiek interpretēta.

Scher, P. (2012) Intangible Heritage 2009, Laurajane Smith, Natsuko Akagava (eds.). *International Journal of Intangible Heritage*, 7, 132 – 134.

Mantojums

- Mantojums globālā mērogā ir būtiska kultūrpolitikas un politikas rīcības un stratēģisko plānu sastāvdaļa, tā kategorizēšana un instrumentalizēšana ir saistīta ar daudziem pretrunīgiem aspektiem.

Kuutma, K. (2009). Cultural Heritage: An Introduction to Entanglements of Knowledge, Politics and Property. *Journal of Ethnology and Folcloristics* 3 (2), pp.5-12

Mantojums

- ✕ „...sociālu konstrukciju un kultūras producēšanas veidu, kuri ir metakultūras attiecību noteikti. Mantojuma kritiska izvērtēšana un teoretizēšana ietver mantojuma statusa piešķiršanas (heritagisation) izpēti gan materiālajam, gan nemateriālajam mantojumam, zināšanu producēšanu, mantojuma politiku un īpašumtiesību jautājumus.”

Mantojums

- ✕ „Es definēju mantojumu kā kultūras radīšanas veidu, kas atskatās pagātnē un vienlaikus rada kaut ko jaunu. Mantojums kā kultūras radīšanas veids piešķir papildu vērtību kaut kam novecojušam, liekot tam pašam sevi izrādīt. Man galvenais ir uzskats, ka mantojums ir radīts metakulturālu operāciju ceļā, paplašinot muzeoloģiskās vērtības un metodes (vākšanu, dokumentēšanu, aizsargāšanu, prezentēšanu, vērtēšanu un interpretēšanu) līdz dzīviem cilvēkiem, viņu zināšanām un praksēm, artefaktiem, sociālajām pasaulēm un dzīves telpai.”

Kirshenblatt-Gimblett, B.(2004) From Ethnology to Heritage. Sk. 2013. 9. sept.:
<http://www.nyu.edu/classes/bkg/web/SIEF.pdf>

Mantojums

- ✕ „Mantojuma jomas profesionāļi izmanto konceptus, standartus un noteikumus, lai iekļautu kultūras fenomenus un praktizētājus mantojuma sfērā, kur tie kļūst par metakulturāliem artefaktiem, vienalga vai tie būtu "Dzīvie nacionālie dārgumi" vai "Cilvēces nemateriālā un mutvārdu mantojuma meistardarbi". Tai pat laikā izpildītāji (performers), rituālu speciālisti un amatnieki, kuru "kultūras aktīvi" ar šī procesa palīdzību kļūst par mantojumu, piedzīvo jaunas attiecības ar šiem aktīviem, metakulturālas attiecības ar kaut ko, kas kādreiz bija vienkārši habitus.

Saglabāšana, pārmantošana, tālāknodošana

- ✕ 21. gadsimta sākumā Latvijas kultūrtelpā nemateriālā kultūras mantojuma aktualizācija, tā saglabāšana, popularizēšana un pārmantošana notiek līdztekus dažādu citu kultūrprakšu procesiem un tradīciju pārmantošanas aspektā līdzās ģimenes tradīcijām arvien lielāku lomu iegūst ar neformālas izglītības atbalstu iegūtā kultūrpieredze tai skaitā nemateriālā mantojuma apgūšanas un pārmantošanas jomā. Tāpēc īpaša loma nemateriālā mantojuma apgūšanas, saglabāšanas, tālāknodošanas un popularizēšanas jomā ir **biedrībām un nevalstiskām organizācijām**, kuras ir atvērtas dažāda veida sadarbībai

Kultūrpolitika NKM jomā

- ✘ Latvijā šis NKM akcentējams kā spilgts nacionālās un vietējās kultūras savdabības paudējs, kas veido un veicina sabiedrības toleranci pret kultūru daudzveidību un rosina cilvēka radošo darbību.
- ✘ Globalizācijas laikmetā nemateriālais kultūras mantojums ir nozīmīgs instruments nacionālās kultūras kopainas atspoguļošanai.
- ✘ Nozīmīgs resurss sociālai un etniskai integrācijai, cilvēku pašcieņas un nacionālās pašapziņas pilnveidošanai,
- ✘ Nemateriālais kultūras mantojums ir svarīgs faktors mūžizglītības procesā un pilsoniskajā audzināšanā.

NKM ELEMeNTI

- ✕ **nemateriālā kultūras mantojuma elementi** — no paaudzes paaudzē pārmantotas, apkārtējās vides noteiktas, mijiedarbībā ar vēsturi, dabu un radošo darbību izstrādājušās mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot **valodu** kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju, **spēles mākslas**, paražas, rituāli, svētki, zināšanas un paražas, kas saistītas ar dabu un Visumu, tradicionālās amatniecības prasmes, kā arī ar iepriekš minēto saistītie instrumenti, priekšmeti, artefakti un kultūrtelpas, kam piemīt **kultūrvēsturiska, mākslinieciska, sociāla, valodiska vai zinātniska vērtība** un ko **kopiena atzīst par savu kultūras mantojumu un ir apņēmusies saglabāt**

Saglabāšana (safeguarding)

- ✕ **nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana**
— pasākumu kopums, kura mērķis ir nodrošināt nemateriālā kultūras mantojuma ilgtspēju, tai skaitā nemateriālā kultūras mantojuma elementu atklāšana (identificēšana), dokumentēšana, pētniecība, attīstīšana, aizsardzība, popularizēšana, vērtības nostiprināšana, iedzīvināšana, praktizēšana un tālāknodošana, arī formālās un neformālās izglītības ceļā.

Paldies par uzmanību!

